

Список використаних джерел

1. Газета порто-франко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://porto-fr.odessa.ua/http://www.history.org.ua>
2. Герлігі Патриція. Одеса. Історія. 1794-1914 / Патриція Герлігі. — К. : Критика, 1999. — 386 с.
3. Гончарук Тарас. Одеське порто-франко: Історія / Тарас Гончарук. — Одеса, 2005. — 312 с.
4. Губарь Олег. История Одессы: пленительная и поучительная [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.odessitclub.org/publications/almanac/alm_31/alm_31-36.pdf.
5. Порто-франко (Одесса) [електронний ресурс] // Вікіпедія. - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
6. Скальковский А. А. Записки о торговых и промышленных силах Одессы в 1859 году / А. А. Скальковский. — СПб, 1865.
7. Третьяк Александр. Система порто-франко в Одессе [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.odessitclub.org/publications/almanac/alm_23/alm_23_6-14.pdf.

*Коноваленко Ганна Борисівна,
здобувач кафедри історії України
Київського національного лінгвістичного університету*

ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Більшість дослідників зазначають, що ХХ ст. ознаменувалося активізацією суспільно-політичних рухів національних меншин і водночас загостренням міжетнічних взаємин на українських землях. Перед урядовими структурами постала проблема правового врегулювання міжнаціональних відносин задля попередження етнічних конфліктів і збереження територіальної цілісності української держави. В січні 1918 р. Центральна Рада прийняла «Закон про національно-персональну автономію», який надав право на створення національно-персональної автономії для російського, єврейського, польського та інших народів. Ситуація змінилася у квітні 1918 р. з приходом до влади П. Скоропадського. В основу своєї політики він поклав не національний, а територіальний принцип.

Етнополітиці Української Держави П. Скоропадського присвячені дослідження М. Лазаровича, В. Устименка, Ю. Котляра та 296бед.

Так у своїй праці «Етнополітика Української влади доби національно-визвольних змагань 1917-1921 років: компаративний аналіз» Микола Лазарович зазначає, що етнонаціональна політика П. Скоропадського характеризувалася поміркованістю. Не дивлячись на скасування Закону Центральної Ради про національно-персональну автономію, Гетьман і його уряд керувалися принципом, згідно з яким усі громадяни держави є рівноправними, незалежно від їхньої національності і надавали підтримку національно-культурного відродження малих народів [1, с. 558].

Автор аналізує позицію іноетнічного населення щодо відновлення української державності, розглядає участь національних меншин у представницьких та виконавчих структурах влади. Зазначає, що переважна більшість іноетнічного населення прихильно поставилася до демократичних перетворень в Україні. Однак ставлення нацменшин до права українського народу на свою державність «коливалося від певної підтримки до повного заперечення» [1, с. 509].

Порівнюючи етнополітику державних утворень 1917-1921 рр. М. Лазарович зазначає, що Гетьманат П. Скоропадського більш відверто проявляв свої «національні симпатії». Певні преференції отримали росіяни, німці та євреї. Зокрема останні провели вибори до єврейського тимчасового передпарламенту [1, с. 232]. П. Скоропадський прагнув досягти консолідації суспільства, зокрема його іноетнічного сегмента [1, с. 256].

Окремий розділ М. Лазарович присвятив особливостям єврейських погромів в Україні. Період Гетьманату автор вважає найспокійнішим, цьому сприяла відсутність бойових дій на території Української Держави. Зокрема М. Лазарович зазначає, що дії української влади давали позитивні результати, тому «антисемітські ексцеси», що відбувалися в цей час були нечисленними. [1, с. 297].

Правове становище національних меншин в Україні напередодні Лютневої революції і в період національно-визвольних змагань досліджує Володимир Устименко [2]. Окремий розділ праці автор присвятив етнополітичним процесам в Українській Державі, а саме розглянув культурно-освітню політику уряду П. Скоропадського.

Як зазначає В. Устименко, за Гетьманату зберігалось право кожної нації на культурний розвиток. Активно розвивалася національна освіта єврейської общини. Уряд Української Держави фінансував роботу єврейських гімназій, семінарій, учительських курсів тощо. В 1918 р. в Києві утворилася єврейська культурно-просвітницька організація «Культур Ліга» [2, с. 87], яка відіграла визначну роль у створенні нової єврейської культури. «Культур Ліга» об'єднала навколо себе представників тогочасної єврейської інтелігенції, політичних діячів,

педагогів, митців, літераторів. Організація займалася культурною, просвітницькою і видавничою діяльністю. Завдяки їй було засновано Єврейський університет, відкривалися гімназії і школи, розвивалася ідишська література, мистецтво, театр тощо. Не дивлячись на те, що осередки «Культур Ліги» були засновані по всій Східній Європі, найплідніше вона працювала саме в Україні.

В період Гетьманату у Києві і надалі діяли польські гімназії, школи, театри. У деяких містах створювалися Польські народні клуби. Усе це, зазначає Устименко, сприяло консолідації польської спільноти [2, с. 88-89].

Німецька спільнота, як вважає автор, зробила «помітний крок у напрямку громадської самоорганізації» [2, с. 93]. У 1918 р. відбулися два регіональні з'їзди німців-колоністів, де обговорювалися питання щодо «облаштування етнічної групи відповідно до регіональних особливостей її розселення» [2, с. 94].

Підсумовуючи, Володимир Устименко зазначає, що невизначеність у сфері міжнаціональних відносин, зміна політичного курсу восени 1918 р., «викликали незадоволення як серед української демократії, так і з боку національних меншин», що призвело до повстання і зречення П. Скоропадського від влади [2, с. 97].

Питання етнополітики Української Держави дослідив у монографії «Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917-1931 рр.)» Ю. Котляр [3]. Автор називає політику гетьмана виваженою, звертає увагу на те, що Скоропадський і його соратники не переслідували громадян за належність до інших націй, а кадрові призначення міністрів свідчили про толерантне ставлення до національних меншин. Особливо автор виділяє часткову реалізацію євреями Закону «Про національно-персональну автономію», а саме вибори до Єврейських національних Установчих зборів, які відбулися в серпні 1918 р. Окрім цього, в Українській Державі існувала урядова комісія у справах німецьких колоністів, українсько-німецьке товариство культурно-економічного зближення. В листопаді 1918 р. у Києві було створено Союз поляків-землевласників [3, с. 21-30].

Вагоме місце у дослідженні етнополітичних процесів в період Гетьманату належить працям, які висвітлюють становище російської, польської, єврейської та інших національних меншин. Так вплив російського монархічного руху на політичну ситуацію у 1918 р. дослідив Руслан Пиріг [4].

В той час Київ став центром російського монархічного руху. Сюди перебралися найвідоміші російські політичні та державні діячі. В жовтні 1918 р. у Києві на з'їзді колишніх членів Державних дум, Державної ради, Церковного собору, земств і політичних партій було обрано найбільший

представницький орган антибільшовицьких сил – Раду державного об'єднання Росії [4, с. 202].

Монархічні організації, як зазначає автор, проводили конспіративні заходи, пропагували відродження єдиної і неділимої Росії, а «найбільш радикальні елементи виношували плани зміщення П. Скоропадського і захоплення влади» [4, с. 208]. Активну підривну діяльність, як зазначає Р. Пиріг, проводив Київський національний центр, провідна роль в якому належала російському правому діячеві В. Шульгіну. На території України майже легально діяли такі шовіністичні організації, як «Монархический блок», «Союз возрождения России», «Национальный центр» та 299ед. [4, с. 204].

Ставлення самого П. Скоропадського до діяльності російських монархістів, на думку Р. Пирога, було неоднозначним. Твердження про те, що Гетьман залишався вірним російському престолу є абсолютно не обґрунтованими. Автор наголошує, що в еміграції Скоропадський не прийшов до лав білого руху, він «дійсно став адептом монархії, але української, діничної, класократичної» [4, с. 209].

Кримське питання в політиці Павла Скоропадського досліджували В. Головченко, О. Лупандін та 299ед. Автори звертають увагу на те, що Павло Скоропадський займав чітку позицію щодо півострова, а саме необхідність приєднання Криму до України [5; 6]. Його «кримська політика була перспективною і єдино доцільною за тогочасних обставин» [5, с. 200]. Як зазначає Олексій Лупандін, Рада Міністрів визнала право Криму на самовизначення, яке «мало культурно-національний характер із забезпеченням прав татарського народу» [6, с. 315]. Після довгих переговорів у жовтні 1918 р. за умовами прелімінарного договору, Крим одержав внутрішню автономію у складі Української Держави [6, с. 317].

Українсько-польські взаємини досліджував О. Калакура. У монографії «Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ 299ед.», автор виклав політичні, соціально-економічні і культурні аспекти життєдіяльності польської меншини, дослідив ставлення поляків до відновлення української державності і відношення урядів Центральної Ради, Гетьманату, Директорії до польської меншини [7].

Ряд наукових праць присвячено становищу єврейської меншини в період національно-визвольних змагань на Україні 1917-1921 рр. Цікавою є публікація О. Комарніцького, присвячена становищу єврейських громад Правобережної України в добу Гетьманату Павла Скоропадського. Автор досліджує становище єврейських містечок Правобережної України у 1918 р., розглядає культурно-освітнє життя містечкових євреїв. Він зазначає, що уряд П. Скоропадського надавав фінансову допомогу єврейським школам, гімназіям, семінаріям тощо. В цей час активно діяли єврейські

культурно-просвітницькі організації – «Культур Ліга», товариство «Гарбут» [8, с. 170].

О. Комарніцький зосереджує увагу на єврейських погромах, політичних арештах та діяльності іноземного військового контингенту. В добу Гетьманату мали місце погромницькі ексцеси. В урядовій пресі часто проводилася антисемітська агітація. Особливо ситуація загострилася в червні 1918 р., після масових селянських заворушень проти «гетьмансько-німецького режиму» [8, с. 171]. У висновках автор зазначає, що ситуація, яка склалася в добу Гетьманату спричинила опозиційність з боку єврейської громади і ускладнювалася через присутність на українських землях іноземного військового контингенту [8, с. 172].

Єврейським погромам присвячені також окремі роботи В. Сергійчука і В. Доценко [9].

Українсько-єврейські взаємовідносини дослідив у статті «Міжетнічні конфлікти та протиріччя в Україні (1917-1920 рр.)» В. Устименко [10].

Отже, з огляду на викладене слід зауважити, що проблема етнополітичних процесів в Україні в період національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. і, зокрема, в період Гетьманату П. Скоропадського викликає зацікавленість вітчизняних науковців. Однак питання національної політики відносно окремих етнічних груп, а також взаємодія останніх з українськими урядовими структурами потребують більш ґрунтовного висвітлення.

Список використаних джерел

1. Лазарович М.В. Етнополітика Української влади доби національно-визвольних змагань 1917-1921 років: компаративний аналіз / М. Лазарович. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 760 с.

2. Устименко В. М. Етнонаціональна політика як фактор державотворення в Україні (1917-1920 рр.) / В. Устименко; Відп. 300ед.. Р.Я. Пиріг. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2010. – 144 с.

3. Котляр Ю. Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917-1931) / Ю. Котляр. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2008.– Історична бібліотека МДГУ.– Кн.1. – 156 с.

4. Пиріг Р.Я. Гетьманат Павла Скоропадського і російський монархічний рух в Україні (квітень — грудень 1918 р.) / Р. Пиріг // Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років. – 2010. – 5. – С. 177-206.

5. Головченко В.І. Кримське питання в українській політиці гетьмана П. Скоропадського / В. І. Головченко // Національна та історична пам'ять. – 2013. – Вип. 7. – С. 192-201.

6. Лупандін О. Як вирішувалося кримське питання в ході українсько-російських мирних переговорів 1918 р.? / О. Лупандін // Історія Криму в запитаннях та відповідях / Відп. 301ед.. В. Смолій; Упорядн. Г. Боряк. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2015. – С. 315-317.

7. Калакура О.Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті / О. Калакура. – К.: Знання України, 2007. – 508 с.

8. Комарніцький О.Б. Становище єврейських громад у добу гетьманату П. Скоропадського (на матеріалах містечок Правобережної України) // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. – Т.13. – С.165-176.

9. Сергійчук В. Погроми в Україні 1914-1920 рр. Від штучних стереотипів до гіркої правди, прихованої в радянських архівах / В. Сергійчук. – К. : О.Теліги,1998.–544с.; Доценко В. О. Єврейський погромний рух в Україні в 1917-1920 рр. / В. Доценко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2014. – Вип. 38. – С. 100-103.

10. Устименко В. М. Міжетнічні конфлікти та протиріччя в Україні (1917-1920 рр.) / В. Устименко // Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років. – 2011. – Вип. 6. – С. 145-186.

*Третяк Василь Павлович, кандидат філософських наук,
доцент кафедри політичних наук КНУБА*

«ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ» КУЛЬТУРИ І РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

На сьогоднішній час на всіх рівнях законодавчої і виконавчої влади іде інтенсивна робота по втіленню в життя політичних рішень стосовно практичної реалізації положень і принципів регіональної політики і місцевого самоврядування ,що являється відображенням більш довготривалої мети – політики децентралізації. Ця обставина визначається дуже багатьма чинниками , головна з яких – це наявність значних відмінностей у розвитку областей, міст, сіл і селищ території України. Спостерігається стала міжрегіональна поляризація в економічному розвитку, в соціальному забезпеченні життя людей, що визначається сукупністю природно-географічних, економічних, історичних, культурологічних, ментальних і інших факторів, кожен з яких потребує окремого об'єктивного аналізу. Здійснення стабільної довготривалої